

Протокол засідання №6/2023
Науково-експертної ради Державної екологічної інспекції України

Дата проведення: 30.11.2023 р.

Час початку: 16.00

Формат проведення: зустріч в режимі відеоконференції в системі ZOOM

Засідання Науково-експертної ради Державної екологічної інспекції України (далі – НЕР Держекоінспекції) проводив Голова НЕР **Марк ЖЕЛЕЗНЯК**.

Секретар НЕР Держекоінспекції – **Андрій МОРОЗ**

Присутні члени НЕР: Ігор ЖДАНЮК, Михайло САВЕНЕЦЬ, Сергій АФАНАСЬЄВ (представник), Яків ДІДУХ, Андрій ДЕМИДЕНКО, Андрій ШЕЛЕСТОВ, Микола ТАЛЕРКО, Аліна СОКОЛЕНКО (представник), Михайло ЯЦЮК.

Секретар НЕР Андрій МОРОЗ.

Присутні запрошені особи:

1. **Олег РУБЕЛЬ**, доктор економічних наук, професор, завідувач відділу ДУ «Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України».

У відповідності до п. 7 Положення про НЕР Держекоінспекції, Голова НЕР Марк ЖЕЛЕЗНЯК відкрив засідання.

Секретар НЕР Андрій МОРОЗ проінформував присутніх про порядок денний та запросив спікерів до виступу.

СЛУХАЛИ:

Яків ДІДУХ: Про доповнення до Постанови КМ України № 326 від 20 березня 2022 р. «Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації» та Методики визначення шкоди та збитків, завданих територіям та об'єктам природно-заповідного фонду внаслідок збройної агресії рф, яка затверджена наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 13.10.2022 р. №424., видом шкоди та збитків, які завдаються військовими діями природним екосистемам (біотопам) та біорізноманіттю (далі – Методика №424).

Основні тези та пропозиції:

1. Відповідно до Постанови КМ України № 326 від 20 березня 2022 р. «Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації» поза увагою залишається оцінка шкоди та збитків, завданих щонайменше таким природним екосистемам:
 - 1.1. Степові (частково враховується шкода ґрунту)
 - 1.2. Лучні екосистеми (пасовища та сіножаті)
 - 1.3. Болотні (частково враховано по шкоді водним ресурсам)
 - 1.4. Наскельні (частково враховані по корисним копалинам)
 - 1.5. Лісові (частково враховані через запаси деревини)
 - 1.6. Водні та прибережно-морські (частково враховано як шкода водним ресурсам).

2. У Національній Академії Наук України розроблено комплексну методику по визначенню таких збитків і шкоди. Протягом 2023 року фахівцями НАН України була проведена апробація вказаного проекту методики на прикладі наступних об'єктів:

- 2.1. Чорнобильський біосферний заповідник
- 2.2. НПП «Залісся»
- 2.3. РПП «Кам'янська січ»
- 2.4. НПП «Святі гори»

3. Розрахунок збитків проведено на основі методичних підходів оцінки регулюючих та підтримуючих екосистемних послуг (ТЕЕВ, СІСЕС, ФЕМА-2022) з урахуванням фактологічного матеріалу України у монетарному вираженні з урахуванням затрат на відновлення. На прикладі оцінки збитків НПП «Залісся», якому була заподіяна шкода внаслідок збройної агресії, було отримано наступну інформацію:

- 1.3.1. Збитки розраховані на підставі такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної лісу (Постанова КМУ №665 від 23.07.2008 р.) склали 44,27 тис. дол. США.
- 1.3.2. Збитки розраховані на основі методики i-Tree Eco (екосистемні послуги дерев населених пунктів – кількість вуглецю у біомасі дерев, щорічне поглинання вуглецю, затримання опадів на рік) – 54,97 тис. дол.США
- 1.3.3. Такси для обчислення шкоди природно-заповідному фонду (Постанова КМУ №575 від 10.05.2022 р.) – 2 631, 70 тис. дол.США
- 1.3.4. Проект методики з оцінки збитків екосистемам (розроблений Дідухом Я. з іншими експертами НАН України) –248,25, а з урахуванням відновлення - 785,10 тис. дол.США.

4. Запропоновано підтримати Постанову Президії НАН України № 354 від 18.10.2023 р. «Про наукові засади розроблення методики оцінювання збитків, завданих воєнними діями природним екосистемам», направити відповідні матеріали до КМУ, Міндовкілля та Держекоінспекції з пропозицією доповнити підпункт про визначення збитків і втрат завданих природно-заповідному фонду пункту 2 Порядку визначення шкоди і збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії російської федерації умовою визначення збитків також природним екосистемам (біотопам) та біорізноманіттю.

При цьому, розробку такої методики покласти на НАН України з урахуванням оцінки екосистемних послуг та втрат біорізноманіття.

5. Доопрацювання проекту методики, яка розроблена НАН України, заплановане до 17.12.2023 р., у зв'язку з чим, поширення такої методики до Держекоінспекції та Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України можливе після 18.12.2023 р.

6. Запропоновано провести спільно з працівниками Держекоінспекції та Міністерства захисту довкілля кілька практичних прикладних розрахунків різних варіантів оцінки шкоди, заподіяної природним екосистемам на основі методики, проект якої було розроблено експертами Національної академії наук України (НАН України) після її надання до Науково-експертної ради Держекоінспекції.

Андрій МОРОЗ: Проінформував про завершення роботи експертів над аналізом поточних методик з оцінки шкоди та збитків по напрямкам збитків, за які відповідальна

Держекоінспекція: ґрунти та земельні ділянки, атмосферне повітря, вода та природно-заповідний фонд.

Основні тези та пропозиції:

1. Експертами було визначено основні юридичні та методологічні проблеми та упущення (Додаток 1) по наступним методикам:
 - a. Методика розрахунку неорганізованих викидів забруднюючих речовин або суміші таких речовин в атмосферне повітря внаслідок виникнення надзвичайних ситуацій та/або під час дії воєнного стану та визначення розмірів завданої шкоди. Наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 13 квітня 2022 року №175
 - b. Методика визначення шкоди та збитків, завданих територіям та об'єктам природно-заповідного фонду внаслідок збройної агресії РФ затверджена наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 13.10.2022 р. №424.
 - c. Методика визначення розміру шкоди, завданої землі, ґрунтам внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану, затверджена Наказом від 04.04.2022 №167 Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України.
 - d. Методика визначення збитків, заподіяних внаслідок забруднення та/або засмічення вод, самовільного користування водними ресурсами, що затверджена Наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України 21 липня 2022 року № 252.
2. Підтверджено, що експертною робочою групою під керівництвом Михайла САВЕНЦЯ було доопрацьовано раніше розроблений проект методики оцінки заподіяної шкоди внаслідок забруднення атмосферного повітря у зв'язку із збройною агресією російської федерації та вирішено питання щодо порядку розрахунку розмірів шкоди при горінні складних об'єктів (торгові центри, торгові павільйони з різними типами товарів і т.д.). Проект методики наданий у Додатку 3.
3. Проінформував присутніх про наявну інформацію щодо найму експертів у сфері довкілля різними міжнародними організаціями (ОБСЄ, ПРООН, UNEP, UNICEF і т.д.), зокрема і в питанні підготовки методології оцінки екологічної шкоди.
4. Проінформував про факти звернень до Науково-експертної ради Держекоінспекції професійного експертного середовища (окремих експертів та громадських організацій, зокрема, Професійної асоціації екологів України, Інполіт, Нацдорякість та інших) щодо можливої взаємодії спільно з членами Науково-експертної ради Держекоінспекції у питаннях апробації методик, відборі проб та інших зразків природних ресурсів для дослідження впливу військових дій на природні ресурси.
5. Повідомив про заплановану презентацію інформації про діяльність Науково-експертної ради Держекоінспекції та експертів, які проводили аналіз поточного стану методології з оцінки екологічної шкоди, на семінарі UNEP 7 – 8 грудня 2023 р.
6. Проінформував про заплановане на 01 грудня 2023 р. засідання Робочої групи з імплементації екологічного законодавства ЄС в національне українське

законодавство, проінформував про запланований порядок денний і про одне з основних питань засідання – обговорення законопроекту «Про державний екологічний контроль» (№3091) та його відповідність рекомендаціям Організації Економічної Співпраці і Розвитку (ОЕСР).

Андрій ДЕМИДЕНКО: Інформація про звіт Єврокомісії щодо початку переговорів України про вступ до ЄС.

Основні тези та пропозиції:

1. 08 листопада 2023 року Європейською Комісією було опубліковано звіт про стан імплементації Україною законодавства Європейського Союзу у відповідності з обов'язками кандидата в члени ЄС та Угодою про Асоціацію.
2. Акцентував увагу на приведенні у відповідність українського законодавства щодо визначення екологічної шкоди, екологічної відповідальності та екологічного контролю до вимог євродиректив та регламентів, зокрема Директиві 2004/35/ЄС "Про екологічну відповідальність за попередження та ліквідацію наслідків завданої довкіллю шкоди", яка не являється повністю імплементованою в українське законодавство.
3. Рекомендував Якову ДІДУХУ доповнити проект методики, яка розроблена НАН України, поняттями «шкода» або «екологічна шкода» та в подальшому, вводити такі поняття власне у самих методиках через відсутність таких понять в українському природоохоронному законодавстві.
4. Звернув увагу, що запропонований Яковом ДІДУХОМ проект методики (розроблений НАН України) буде складно реалізувати у стислі строки через неповну відповідність українського природоохоронного законодавства законодавству ЄС. Саме про таку недосконалість йшла мова під час Public Hearing of the High-Level Working Group on the Environmental Consequences of the War in Ukraine (27.11.2023 за участі Генерального прокурора України та представника американської прокуратури).
5. Рекомендував звернутися до Держекоінспекції та Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України з метою зміни принципів оцінки екологічної шкоди шляхом переходу від «штрафного» підходу до «витратно-відновлювального» підходу та визначення об'єму відповідальності за таку шкоду.

Питання та уточнення:

Андрій ДЕМИДЕНКО, Яків ДІДУХ, Марк ЖЕЛЕЗНЯК, Андрій МОРОЗ, Ігор ЖДАНЮК, Андрій ШЕЛЕСТОВ.

ВИРІШИЛИ / CONCLUSIONS:

1. **Рекомендувати** НАН України та члену Науково-експертної ради Держекоінспекції Якову ДІДУХУ врахувати для доопрацювання проекту методики рекомендації членів НЕР ДЕІ, які вказані у цьому протоколі.
2. **Направити після 18.12.2023 р.** керівництву Державної екологічної інспекції України (Держекоінспекція) та Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів України (Міндовкілля) проекти методик з оцінки екологічної шкоди

завданої внаслідок російського вторгнення природним екосистемам та атмосферному повітрю (Додаток 2) та запропонувати спільно з членами НЕР Держекоінспекції:

- a. Провести апробацію таких проектів методик на прикладі кількох різних випадків
 - b. Надати відповідальним особам Науково-експертної ради Держекоінспекції (атмосферне повітря – Михайло САВЕНЕЦЬ; природним екосистемам та ПЗФ – Яків ДІДУХ) свої зауваження та пропозиції до вказаних проектів методик.
3. **Направити** до міжнародних організацій (UNDP, UNICEF, UNIDO, UNEP, OSCE, UNECE, OECD), які мають та/або можуть мати в майбутньому, експертів з розробки/доопрацювання методик з визначення екологічної шкоди внаслідок збройної агресії, пропозицію щодо здійснення такими експертами презентацій своїх результатів/проміжних результатів роботи на засіданнях Науково-експертної ради Держекоінспекції для встановлення відповідності очікуваних результатів роботи міжнародним принципам оцінки та чинному законодавству, з огляду на досвід та експертизу членів Науково-експертної ради Держекоінспекції.

При цьому, доцільно проінформувати такі організації про розроблені членами Науково-експертної ради Держекоінспекції проекти методик (атмосфера + природні екосистеми) та про наявні висновки та оцінки поточних (діючих) методик з оцінки екологічної шкоди.

4. **Звернутися** до офіційного представника UNEP в Україні з наступними пропозиціями:
- a. проведення рецензування експертами UNEP презентованих проектів методик по визначенню екологічної шкоди атмосферному повітрю та природним екосистемам і природно-заповідному фонду
 - b. створення робочих груп по розробці методик з оцінки екологічної шкоди за участю національних та міжнародних експертів (експертів UNEP) по таким видам шкоди: шкода водним ресурсам, шкода землі та ґрунту, інші види шкоди. Створення таких робочих груп під керівництвом UNEP за участю національних і міжнародних експертів не лише забезпечить можливість ефективної апробації таких методик на прикладі випадків екологічної шкоди, але й можливість рецензування таких методик експертами UNEP та іншими міжнародними експертами
 - c. розглянути питання про доцільність організації окремих (додаткових) виїздів національних експертів – членів Науково-експертної ради Держекоінспекції до Запорізької, Херсонської та Миколаївської областей для роботи з представниками територіальних Держекоінспекції із залученням представників громадських організацій («Професійна асоціація екологів України», «Інполіт», «Нацдорякість» та інші) щодо проведення відбору проб, дослідження впливу на водні, земельні та біотичні ресурси військових дій та здійснення іншого моніторингу зміни стану природних ресурсів за результатами руйнування дамби Каховської ГЕС, в тому числі з метою виконання рекомендацій Звіту UNEP щодо оцінки впливу руйнування дамби Каховської ГЕС.

Рішення прийнято всіма присутніми членами НЕР Держекоінспекції.

Додаток 1: Зведена аналітична записка щодо стану діючих методик з оцінки екологічної шкоди та втрат, завданих внаслідок збройної агресії російської федерації на території України.

Додаток 2: проект методики оцінки заподіяної шкоди внаслідок забруднення атмосферного повітря у зв'язку із збройною агресією російської федерації.

Голова НЕР Держекоінспекції /

Марк ЖЕЛЕЗНЯК

Секретар НЕР Держекоінспекції /

Андрій МОРОЗ